

# Okmeydanına dair Fermanlar ve dikili taşlar



Istanbul — Okmeydanı

Ancien champ de tir à l'arc dit Okmeydanı

1143 H. - 1730 M. tarihinde Galata mollasına ve Yeniçeri ağasına, 1266 H. - 1849 M. tarihinde ise Galata mollasına ve Derya Kaptanı Refet Süleyman paşa'ya hitaben yazılan iki fermanla Okmeydanının kuruluşu ve bu tarihlerdeki durumu şöylece izah edilmektedir:

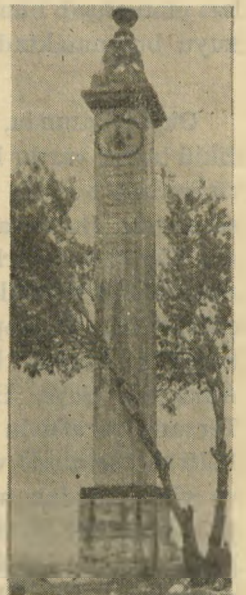
Okmeydanı olarak ayrılan bu meydana Fatih Sultan'ın çadırının kurulduğu, Orduyu buradan idare ve zaferi buradan temin ettiği için aynı yere bir tekke yaptırılmış (16), bütün gazilerin ve herkesin burada Ok atarak dua etmeleri şartıyla bu meydanı ve tekkeyi bunlara vakfetmiş ve masraflarının kendi vakfiyesine göre tesviyesini kabul etmiştir. Ok atanların bir karış yerine bile tecavüz etmeyip, su yolları ve mezarlık, bağ, bahçe yapmamaları istenilmiştir. Bu arzulara göre muhafazası için okçulara emir verilmiş ve bekçilerle, korucular tayin edilmiştir. Meydanın etrafı da sınır taşları ile çevrilmiştir.

İkinci Beyazıd dahi meydana büyük rağbet göstermiş ve genişletmiş, Fatih sultanın emrini tekrarlamıştır. Şeyhülislâm Ebüssüüd efendi'de meydanın ve tekkenin bu hududu ile Okçuların idaresine verildiğini ve tespit olunan şartlar dahilinde muhafazası için Fetva vermiştir. Buna rağmen bazıları meydan hududu içine mandıra, mezarlık ve su yolları kazmışlar ve Fetva ile Fermanlara karşı gelmişlerdir. Daha evvel meydanın dört tarafı tekrar, Sadaret kaymakamı Mahmudpaşa ile Okçular tarafından Gez hesabıyla (17) tahdid edilmiş ve tekrar, gösterilen lüzum üzerine, fermanlar yazılmıştır. Meydanda bulunan ve sabık Sadrazam İskender paşa tarafından

yeniden bina edilen, silâhdar Mustafa paşa tarafından da tevsi edilen tekkeye müslümanlar tarafından birçok kab-kacak takımları vakfedilmiştir. Atıcılar tekkesi adı ile de anılan bu tekede bulunan Yayı ve Okçu tairesi ancak kendi hükümleriyle menzil veya nişantaşı dikilebileceğini, çıkmadık adamlara ok ve yay ile menzil diktirmeyeceklerini söylemişler, sabık sadrazam merhum Mustafapaşa Yeniçeri ağası iken ellerine bir hududname verildiği, fakat yine çekişmenin devam ettiği görülmüştür. Bunun üzerine Fatih ve Sultan Bayezid zamanlarında hududun tayin edildiği ve sınırın taşlarla çevrildiği, idaresinin ise burada bulunan atıcılara verildiği ve gez hesabıyla sahanın 8150 gez olup, meydanın hududu buna göre muayene edilerek tekrar tespit edilmiş ve bu suretle münakaşaların önüne geçilebilmiştir. İkinci Ahmed ve İkinci Mustafa zamanlarında ve 1251 H. - 1835 M. yılı Zilhicce sonunda, 1219 H. - 1804 M. Cemaziyevvel başında verilen emirler, 1266 H. - 1849 M. tarihinde yenilenmiştir.

Bu son fermanla, mümkün olursa meydan üzerinden kuş dahi uçurtmayalar, kaydının Fatih fermanında bulunduğu da yazılıdır.

500 yıldan beri birçok Ferman ve Fetvalarla muhafazasına çalışılan bu meydanın bugün ne hale geldiğini yazamıyoruz.



1812 M. tarihinde Mahmud II'nin tüfenk kursunu ile yumurtayı kırdığı yere dikilen menzil taşı





Okmeydanında muhtelif mezar taşları  
Quelques modèles de stèles des archers

Beyoğlu Vakıflar Dairesinde bulunan ve hayrat defterinde yazılı olan bu hudud şöyle anlatılmaktadır:

«Hududu şarkan Sinanpaşa ve büyük Piyalepaşa mahalleleri ve Baruthane ve Hasan beyin çiftliği ile Kâğıthane hududu. Garben Şahkulu türbesi ve Sıraselviler ve Aynalı Kavak Kasrı Hümayunu ve işbu arazi dahilinde açılmış olan Aynalı Kavak caddesi, Tumbaş dere. Cenuben Kulaksız kabristanları. Şimalen Keçeci Piri ve Arabacılar mahalleleri hududu ve Kalaycı bahçesi, Rum mezarlığı ve Ayazma yanından Musevi mezarlığına uzanan Karaağaç hududu.»

Yine vakıf kaydına göre buradaki dergâh Fâtihi vakfındandır. Şarkında dergâhın geniş avlusu, içinde mutbah, üç ahşab oda ve birçok odaları olan ahşab hünkâr dairesi ve büyük bilezikli kuyu bulunmaktadır(18).

\*

Okmeydanında, bu binalardan fazla yaşamış dikili taşlar vardır ki, Okmeydanını, Kanunî devrindenberi hergün ve her dakika hatırlatan vesikalardır. Bu taşlar arasında, adları tarihe geçmiş büyük okçularla, ok meraklısı sanat ve ilim adamlarının diktikleri Ayak ve Nişan taşları pek çoktur(19): Tozkoparan İskender ve yine Tozkoparan Ahmed bey (20), Hattatların reisi, Amasyalı Şeyh Hamdullah efendi meydanın Tersane tarafında medfun olan ve 21024 H. - 1615 M. tarihinde vefat eden Şeyh Ali Bayramî ve yine meydan mezarlığında gömülü olan ve 1134 H. - 1721 M. tarihinde vefat eden ulemadan Ayasofya vâizi Süleyman efendi gibi Üstad tîrendazların(21) diktikleri taşların bir kısmı bugüne kadar gelmiştir. Bunlar bu yazıdaki fotog-

raflar arasında görülecektir. Padişahların da birçokları ok atarlardı. İçlerinde Nişantaşı dikenler de vardı.

Ahmed III., Selim III., Mahmud II., bunlar arasındadır.

Nişantaşları yalnız Okmeydanında değildir. Çamlıca'da, Beykoz'da Sultaniye çayırında, Kâğıthane'de, Nişantaşında, İhlamur mesiresinde ve Gülhane parkında da vardır. Bunlardan Okmeydanı bütün halka ve okçulara açıktı, diğerleri yalnız Padişahlara mahsustur.

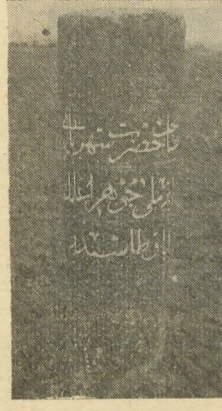
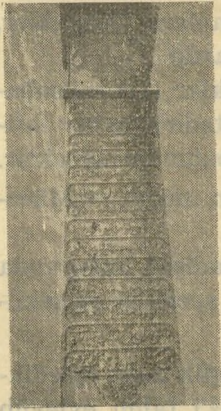
Paşabahçede, Sultaniye çayırında, Beykoz kasrından atılmış okların menzil taşları vardır. Bunlardan birisi bir Beykoz kaymakamı tarafından sökülerek Beykoza getirilmiş ve bir büste kaide yapılmak istenmiştir. Eski eserleri koruma Encümeni tarafından yapılan müdahale üzerine bir kaide yapılmaktan kurtarılmış isede, yerine diktirilememiştir. Bugün Beykoz camii önünde yere atılmış bir şekilde durmaktadır.

Çamlıca'da, Küçük Çamlıca kasrından, Sultan Mahmud'un attığı bir kurşun ile yumurtayı vurduğu yere dikilen menzil taşı bugün de yerindedir. 1227 H. - 1812 M. tarihli, talik yazı ile yazılı Şair Arifin beş beyitlik bir manzumesini havi olan mermer nişan sütununun fotoğrafı bu yazı içindedir. Tarih mısra'ı şudur:

**Bu menzilde yumurtayı kırdı şeh-i Mahmud  
pâk . . .  
1227**

İhlamur mesiresinde, Havuzbaşı civarında Sultan Mahmud'un nişan taşları görülür. Birinde Şair Vasıf'ın 35 beyitlik bir parçası vardır. Hattatı, talik üstadı Yesarizade Mustafa İzzet efendi'dir. Son beyti şudur:





**Okmeydanında muhtelif nişan taşları**  
Quelques modèles de colonnes et de stèles à Okmeydanı

**Vasıfa, cevher kalemlerle yaz seza tarihini**  
**Menzil bozdu şehinşah-ı himemşan Aferin**  
1226 H. - 1811 M.

Bir de Üçüncü Selim'in 1205 H. - 1790 M. tarihinde diktiği nişantaşı vardır ki 58 beyitlidir. Yesari Mehmed Esad efendi hattı ile ve talik yazı ile yazılmış ve mermer bir sütun üzerine hakkedilmiştir. Şairi Nâşid'dir. Son mısraı da şudur:

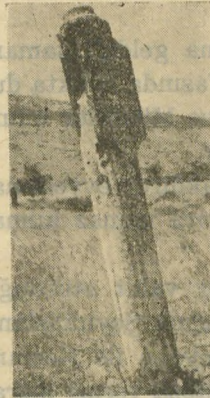
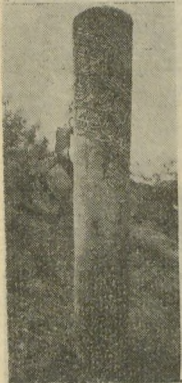
**Nişan kırdı yine şah-ı cihanban**  
1205

Bunların ikisi de İhlamur, yani Nüzhetiye kasrından atılmış ok veya kurşunların nişantaşıdır. Burada bir de ayak taşı vardır ki tüfele atılan kurşunun atıldığı yeri göstermektedir.

\*

Okmeydanındaki nişan ve ayak taşlarından bazılarının resimlerini bu yazıya örnek olarak ekledik. Mühim olanlarından bazılarının son mısralarını da buraya yazıyoruz:

Üçüncü Ahmed'in 1132 H.- 1719 M. tarihinde



**Okmeydanında muhtelif mezar taşları**  
Quelques modèles de stèles à Okmeydanı

Okmeydanına diktiği Nişantaşındaki yazının tarih mısra'ı şudur:

**Hünermend dedi tarihini urdu birde Sultan**  
**Ahmed altunu**  
1132

İkinci Mahmud'un birkaç taşı vardır:

a — Bu atışları büyük medhiyelerle anlatan şairin yazdığı parçanın tarih mısra'ı şudur:

**Yine bu menzile onbeş gez ok aldırdı**  
**Mahmud han**  
1243 H. - 1827 M.

b — Altında Yesarizade Mustafa İzzet efendinin imzası olan diğer bir nişantaşında şu beyit vardır:

**Kuvvet-ü şevketle alup kemanın kabzaya**  
**Attı tirin bin iki yüz yirmi bir gez padişah**  
1251 H. - 1827 M.

c — İkinci Mahmud'un bir ayaktaşında kırıldığı rekor yazılıdır; mermertaş üzerine hakkedilmiş olan bu talik yazı ile yazılmış büyük manzumenin tarih beyti şudur:



ya sıralarına göre bohçalar içinde hediyeler dağıtılmıştı (27).

Son olarak Üstad Efdaleddin Tekiner'den dinlediğim şu iki parçayı da buraya ilâve etmek isterim:

Görüb Hamküşte kaddim deme kim bir pir-i  
na tüvandır bu

Keman ebrulardan çektiğim zahne nişandır bu.

Diğeri:

Kemanı aşkı çekmek o şuhun haylı müşkülmüş  
Ki evvel menzili tir-i cefasın Pute-i dilmiş.

### Neşet KÖSEOĞLU

(16) Derya kaptanı Refet Süleymanpaşa ile Galata mollasına hitaben yazılan fermanla Okmeydanı hakkındaki şu kayıt bilhassa değerlidir:

«Sultan Fatih Mehmed Han Gazî Hazretleri İstanbul muhasarasına şürularında Okmeydanı tarafından gelüb fetih ve teshir etmelerıyla teberrüken ve teyemmünen Okmeydanı ve seferi Hümayun vakıtlarında Düa meydanı olmak üzere ittilhaz ve sofa, member bina vakfedüb ve hudud ve sınıрын tahdid ve tayın eyleyüb gürühu ramıyan yedlerine hattı hümayun verüb . . .»

(17) Hudud işinden başka bazılarının tekke avlusuna da hayvan bağladıkları ve bunun menedilmesi 1090 H. - 1679 M. tarihli bir fermanla bildirilmektedir. Bundan başka Topkapı Sarayı Arşivinde bulunan vesikalara göre Okmeydanı civarında bulunan mezarlıkların ihmal edildikleri ve etraf duvarlarının harab olması üzerine bunların yapılması için 1177 H. - 1763 M. tarihinde biryüük ve yirmiyedi bin akça sarfedildiği ve yaptırıldığı anlaşılmaktadır.

(18) Bir de kasrın altında kuyu vardır. Bu kuyu ağzının resmi yazımız içindedir. Caminin şadırvanı bugün Ağa Camine nakledilmiştir.

(19) Ayaktaşı, Ok atan zatın ayağının bastığı yere dikilen taş, Nişantaşı ise attığı okun düştüğü yere dikilen taş verilen addır. Buna menzil taşı da derler. Her rekor yapanın adına hem nişan ve hem de ayaktaşı diktir. Ayaktaşı ile nişantaşı arasındaki mesafe (Gez) ile ölçülür. Gez, takriben 66 santimetre'dir. Gez ile ölçülen uzaklık, Ok atanın iki ayağının tam ortasından başlarkı bu noktaya da gezadı verilir.

(20) Tozkoparan İskender ile Ahmedbey hakkında Türk kemankeşleri adlı eserde esaslı bilgi vardır.

Tozkoparan Ahmed ağanın mezar taşını, yaptırdığı cami haziresinde bulduğumuzu Belletenin 127 inci sayısındaki yazımızda belirtmiştik. Türk Kemankeşleri adlı eserinde, Süleyman Kani bey merhum, Tozkoparan adının İskender diğeri bir Ok pehlivanına verildiğini yazmaktadır. Mezar taşındaki yazı bize asıl durumu anlatmaktadır.

(21) (12) sayılı nota bakıla. Ok, yayla atılan, ucu sivri demirden, arkası tüy şeklinde ince ve sağlam bir değnektir. Ok atarken, atanın soluna gelen tarafa Kabza, sağına gelen tarafa da Şast derler. Ok, eğer sağa düşerse Şast sola düşerse Kabza attı denilir.

(22) Topkapı Sarayı Arşivi E. 1382.

(23) Süleyman Sami İrtem, «Türk Kemankeşleri» adlı (S. 24) eserinde bu okun Beyazid'in oku olmadığını, bunu Beyazid Usta adında birinin yaptığını yazmaktadır. Topkapı Sarayı Arşivinde E. 3531 numara ve 1255 H. tarihli vesıkada (Ameli Sultan Beyazid Veli) yazılı Okların İkinci Mahmud'un Okları arasında bulunduğu kaydedildiğine göre bu Okları yapanın İkinci Sultan Beyazid olduğu anlaşılacaktır.

(24) T. S. Müzesi Arşivi E. 2288.

(25) T. S. Müzesi Arşivi E. 2582.

(26) T. S. Müzesi Arşivi E. 4630.

(27) Osman ağa üç yıl sonra 3 tuğ ile terfi etmiş, Hafız efendi ise 1237 H. tarihinde Piştov ile kendini öldürmüştür.

